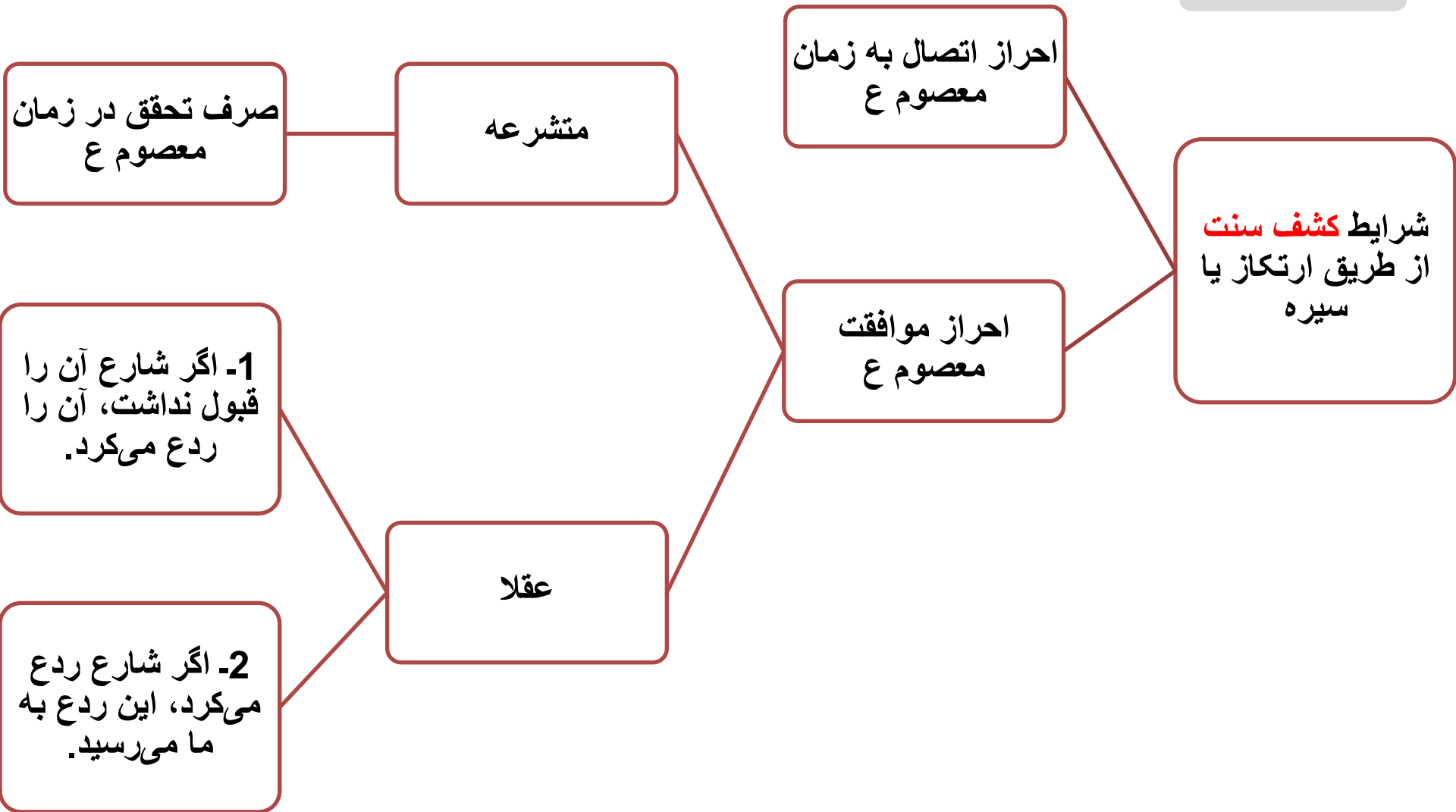
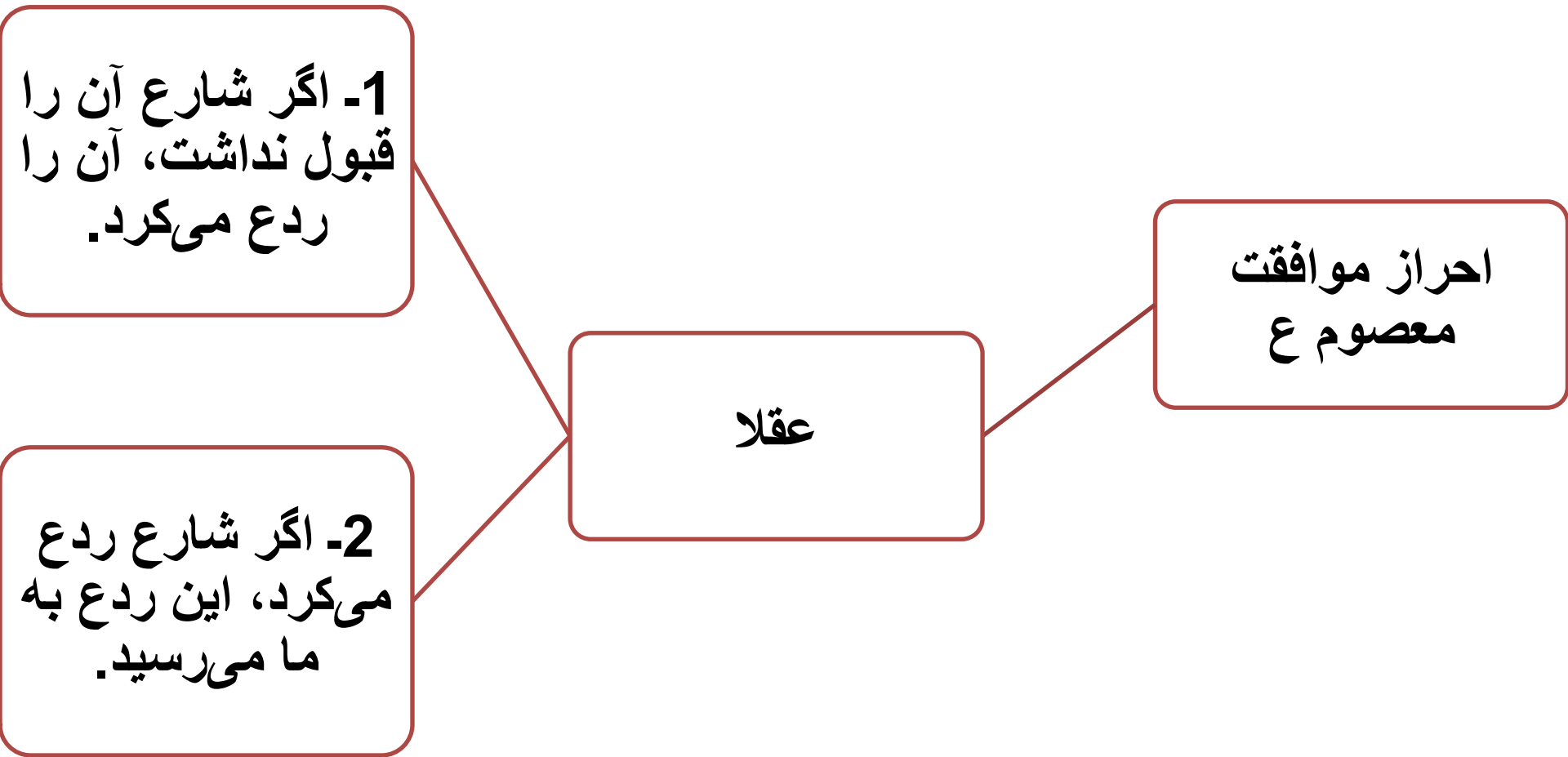

علم أصول الفقه

١٨-١٢-٩٢ حجية الظن في نفسه ٦٦

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

عقلا

احراز موافقت
معصوم ع

1- اگر شارع آن را قبول نداشت، آن را ردع می‌کرد.

2- اگر شارع ردع می‌کرد، این ردع به ما می‌رسید.

راه کشف امضای معصوم

- تاکنون بحث‌های ما مربوط به شرطیه اول بود؛ یعنی اگر شارع مخالفتی داشت ابراز می‌کرد.
- شرطیه دوم این است که اگر شارع ابراز می‌کرد، به ما می‌رسید.
- بخش اول این شرطیه ناظر به زمان شارع است یعنی این ابراز باید در زمان خود معصوم - علیه السلام - تحقق یابد؛ مثلاً اگر امام صادق - علیه السلام - در زمان خودش ابراز مخالفت کند. بخش دوم شرطیه: «به ما می‌رسید» ناظر به زمان ما است؛ یعنی این مخالفت ابراز شده، نقل می‌شد و به ما می‌رسید.

راه كشف امضای معصوم

- حال سؤال این است که چرا اگر شارع مخالفت خودش را ابراز می‌کرد به ما می‌رسید. مگر هر چه معصومین – علیهم السلام – گفته‌اند یا هر چه انجام داده‌اند به ما رسیده‌است؟ شاید این ردع هم یکی از آن چیزهایی باشد که اصلاً برای ما نقل نشده‌است.

راه کشف امضای معصوم

- این جزء واضح است که تمام گفتارها و تمام رفتارهای معصومین - علیهم السلام - به نسل‌های بعدی منتقل نشده است. شاهدش این است که می‌بینیم مقدار روایات منقول از برخی ائمه - علیهم السلام - اندک است؛ در حالی که چنین نبوده است که این بزرگوارها در آن دوره این قدر کم مطلب گفته باشند یا - دوران امامت آنها خیلی خیلی کوتاه بوده باشد.

راه کشف امضای معصوم

- بیشتر روایاتی که داریم، از امام باقر - علیه السلام - و امام صادق - علیه السلام - است. یک جنبه‌اش، سیاسی - اجتماعی است. این دو بزرگوار در شرایطی زندگی می‌کردند که این امکان را ایجاد کرد اصحابی پیدا شوند و سخنان آنها را ثبت کنند و این روایات به نسل‌های بعدی برسد.

راه کشف امضای معصوم

- در دوره‌های قبل از این دو بزرگوار، بعد از رحلت رسول اکرم - صلی الله علیه و آله و سلم - با پدیده منع حدیث روبه رو هستیم؛ صد سال تا زمان عمر بن عبدالعزیز کسی رسماً حق نقل حدیث نداشت. در طول این صد سال که ائمه - علیهم السلام - مطالب فراوانی گفتند که بخشی از آنها نقل شده است.

راه كشف امضای معصوم

- در بین ائمة آن زمان بیشتر از امام علی - علیه السلام - مطالبی داریم، این هم به آن دلیل که حضرت یک دورة پنج ساله را به خلافت رسیدند. به هر حال شرایط سیاسی در آن دورة پنج ساله فرق می‌کرد. ولی از ائمة دیگر مثل امام حسن - علیه السلام - امام حسین - علیه السلام - و امام سجاد - علیه السلام - با آن دورة طولانی امامت، این قدر مطلب از آنها نقل نشده است.

راه كشف امضای معصوم

- بنابراین مسلم است که خیلی از رفتارها و گفتارهای معصومین - علیهم السلام - به ما نرسیده است. حال یا اصلاً نقل نشده یا در آثار محو شده است؛ چون بسیاری از سخنان ایشان به دلیل بی اعتنائی به آنها در طول تاریخ امتداد پیدا نکرده است. شاید این ردع هم از این قبیل باشد.

راه كشف امضای معصوم

- شرطية دوم: عدم وصول ردع دليل بر نبود ردع
- وقتی می‌گوییم عرف باید کاشف از رأی معصوم باشد، مقصود کشف قطعی و یقینی است. یک راه برای به دست آوردن این یقین آن است که در زمان معصوم - علیه السلام - زندگی کنیم و از خود معصوم - علیه السلام - بشنویم که می‌فرمایند فلان رفتار یا فلان اعتقادی که مردم دارند، درست است. ما از این امکان محرومیم و به طور عادی حضور معصوم - علیه السلام - را نمی‌توانیم درک کنیم.

راه كشف امضای معصوم

- راه دیگر این است که به تأیید و امضای معصوم - علیه السلام - دست پیدا کنیم.
- اگر این دست‌یابی از طریق خبر باشد، به بحث حجیت خبر ارتباط پیدا می‌کند و اگر به صورت عدم **ردع** باشد که معمولاً ما با همین مواجه هستیم، داخل بحث فعلی ما است.

راه کشف امضای معصوم

- وقتی یک سیره و ارتکاز ردع می‌شود، این ردع به دلیل اینکه با ذوق عقلا ناسازگار است، بلافاصله در سطح جامعه عکس العمل ایجاد می‌کند.
- به اصطلاح روانشناسی اجتماعی وقتی یک چیزی با **نورم** جامعه، ارزش‌های تثبیت شده و رفتارهای تثبیت شده ناسازگار است، بلافاصله نسبت به خودش عکس العمل وسیع اجتماعی ایجاد می‌کند.

راه کشف امضای معصوم

- همه به هم می گویند چنین اتفاقی افتاده و حضرت مثلاً فلان طور فرمودند. برای یک عده ای این سؤال پیدا می شود که آیا راست است؛ واقعاً چنین چیزی را گفتند یا چنین رفتاری را داشتند.
- وقتی چنین چیزی رخ می دهد، به طور طبیعی این نقل می شود و این نقل گسترش پیدا می کند و به نسل های بعد منتقل می شود تا به زمان ما می رسد.

راه کشف امضای معصوم

- به تعبیر فنی احتمال اینکه شارع یک سیره یا ارتکاز عقلایی را ردع کرده باشد و هیچ نشانی از آن ردع به ما نرسد، به لحاظ حساب احتمالات وجود ندارد؛ هر چند عقلاً محال نیست.
- فرض ما در این استدلال آن است که سیره یا ارتکاز عقلایی باشد و اگر سیره یا ارتکاز یک گروه خاص باشد، شاید چنین نتیجه‌ای نتوانیم بگیریم.

راه کشف امضای معصوم

- مطلق وصول معیار وصول ردع
- همچنین آیا معنای ردع این است که این ردع به سند معتبر و در کتاب‌های معتبر به ما برسد یا مقصود مطلق وصول است؛ هرچند از یک طریق غیر معتبر یا در یک کتاب غیر معتبر باشد؟
- در پاسخ می‌گوییم **معیار مطلق وصول** است. بنابراین حتی اگر در کتاب غیر معتبری نقل شود که مثلاً امام صادق - علیه السلام - فلان **سیره** یا ارتکاز عقلایی را ردع کردند، دیگر این استدلال ما مخدوش خواهد بود و نمی‌توانیم بگوییم ردعی به ما نرسیده است. پس ردع نشده است. پس امضا شده است.

راه کشف امضای معصوم

- نتیجه بخش بودن ردع
- اگر به ردع معصوم - علیه السلام - توجهی نشود، اصلاً ردع حاصل نمی شود؛ یعنی اینکه حضرت چیزی می فرمایند و مردم اعتنا نمی کنند به گونه‌ی که اگر دوباره چنین چیزی زمینه تحقق پیدا کند، مردم بدان گرایش پیدا می کنند و به همان **رویه** عمل می کنند، ردعی محقق نشده است.

راه كشف امضای معصوم

- در حقیقت در این موارد هنوز حضرت به مسئولیت خودش عمل نکرده است. حضرت باید آن قدر بیان کنند که اگر دوباره زمينه آن کار پیدا شد، مردم آن کار را نکنند. اگر ردع با این خصوصیت انجام شود، حتماً به نسل های بعد منتقل می شود.

راه کشف امضای معصوم

- به عبارت دیگر اگر صرف بیان حضرت برای انجام مسئولیت کافی بود، همین که حضرت در گوش یک نفر بگویند ما با این چیز مخالفیم، به مسئولیت خودش عمل کرده بود در حالی که ردع این است که وقتی مردم زمان حضرت روشی دارند یا دیدگاهی دارند که حضرت با آن مخالفاند، جلوی او را بگیرند.
- ردع یعنی برگرداندن؛ البته نه اینکه همه را به جبر برگردانند، بلکه مخالفت طوری باشد که در حد ممکن است به دیگران برسد تا جلوی این جریان گرفته شود.